

Oldřich GREGAR a kol., *Řopík: výstavba legendy československého opevnění*, Červený Kostelec, Fortbooks 2022, 184 s. ISBN 978–80907986–1–8.

Již dlouho patří budování meziválečné fortifikační architektury a stálého opevnění k vyhledávaným a badatelsky populárním tématům. Je tak dáno hned několika důvody. V první řadě ještě stále jsou archívy plné nezpracovaného materiálu ve spojitosti s výstavbou československého opevnění průběhem 30. let minulého století. Jistou roli má také zpřístupnění a zpřístupňování objektů stálého opevnění jako monumentů a památníků národních dějin. A v neposlední řadě může být určitá popularita zapříčiněna událostmi, které donutily československé politické vojenské vedení přerušit dlouho budovanou linii objektů lehkého a těžkého opevnění. Tyto události jsou dodnes totiž předmětem vášnivých a místy i vyhrocených diskusí bez jednoznačných závěrů.

Československé stálé opevnění, respektive průběh jeho výstavby s jeho zasazením do hlubších historických souvislostí, disponuje poměrně bohatou stávající literaturou. V ní bychom ovšem těžko hledali práci čistě zaměřenou na budování objektů lehkého opevnění. A právě tato absence se stala hlavním důvodem vzniku uvedené publikace Oldřicha Gregara.¹

Jméno autora je mezi vojenskými historiky a mezi čtenáři o kapitolách meziválečné fortifikace velmi dobře známo. Celý svůj život zasvětil velmi podrobné badatelské práci o objektech opevnění přímo v terénu a popravdě nenechal se limitovat pouze rodným Československem, jeho zájem a záběr značně přesahovaly hranice této země.² Dlužno podotknout, že během svého výzkumu vypracoval také výkresovou dokumentaci ke stovkám železobetonových srubů a pevnůstek. Tento výkresový materiál se spolu s dobovými a leckdy dodnes nezveřejněnými fotografiemi stal základem první ucelené monografie věnované jedinečným a pro československou fortifikační meziválečnou architekturu charakteristickým „řopíkům“.

Představovaná publikace je smysluplně členěna do několika kapitol podle jednotlivých fází samotné výstavby lehkého opevnění. V úvodní části nás autor v první řadě zasvěcuje do terminologie a základních přehledových informací ohledně celkového počtu vystavěných objektů, stavebních firem nebo stavebních úseků. Čtenáři jsou představeny dva existující

1 Již samotné první slovo názvu publikace „řopík“ označuje po celou druhou polovinu 30. let železobetonovou pevnůstku lehkého opevnění a tvořící pak linii lehkého opevnění. Objekt dostal své typické označení zdrobnělinou zkratky pro Ředitelství opevňovacích prací, viz Vladimír KUPKA – Vladimír ČTVERÁK – Tomáš DURDÍK – Michal LUTOVSKÝ – Eduard STEHLÍK, *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2002, s. 507.

2 Pro příklad zmíníme přehledovou kolektivní práci o železobetonových pevnostech a liniích stálého opevnění, přičemž se oba autoři během badatelské práce setkali s místními vědeckými autoritami v uvedeném oboru, viz Ivo VONDROVSKÝ – Oldřich GREGAR, *Evropská opevnění dvacátého století*, Dvůr Králové nad Labem 2015.

a v liniích pohraničních pevnůstek hojně stavěné typy lehkého opevnění, a to starší typ, budovaný výhradně v roce 1936, a novější typ, stavěný od počátku roku 1937 až do mnichovských událostí. V druhé řadě pak autor představuje hlavní zdroje informací, z nichž během psaní publikace vycházel. Dále podotýká, že pravděpodobně nejvíce čerpal z rozhovorů a vyprávění zaměstnance jedné prvorepublikové regionální stavební firmy, u které tento zaměstnanec pracoval jako vedoucí výstavby opevňovacích prací.

Po úvodu přichází již část knihy zaměřená na samotné přípravy a stavební realizaci malých železobetonových pevnůstek nejen v československém pohraničí. Přeskočíme-li všeobecné určování průběhu tras obranných postavení a jejich úkol v obraně státu vojenskou správou, dozvídáme se, že ze všeho nejdříve muselo nechat tehdejší Ředitelství opevňovacích prací provést vytyčovací práce na předem vybraných a schválených místech vojenskými geodety. Paralelně vedle vytyčování probíhala výběrová řízení renomovaných a státně spolehlivých stavebních firem. Na jejich výběru a následném průběžném prověřování si vojenská správa dávala opravdu záležet, vždyť veškeré konkrétní stavební plány a výkresová dokumentace k budovanému pohraničnímu opevnění podléhaly přísnému utajení a nesměly být ani po dokončení veškerých stavebních aktivit vyzrazeny. Vojenská správa pak po celou dobu budování objektu zůstávala na staveništi účastna přes vojenský stavební dozor, přičemž právě důstojník pověřený stavebním dozorem měl hlavní slovo na staveništi.

Po přípravě staveniště přicházely na řadu zemní práce, doprava potřebného stavebního materiálu a případné vykácení lesního porostu pro palebné účely v místech, kde linie objektů lehkého opevnění procházela zalesněnou částí krajiny. Po určitých úsecích pak byly zakládány rovněž hlídané skládky kameniva, sklady cementu, centrální tesárny pro výrobu dílců bednění nebo centrální ohýbárny železa. Když stavební firma dokončila bednění a armování, mohla pak přistoupit k betonování stěn a stropu budovaného „řopíku“. Pevnůstka se betonovala zásadně celá v kuse, neboť jinak by nebyla po celkovém vyzrání betonu kompaktní, soudržná a odolná proti případnému dělostřeleckému útoku. V monografii se také čtenář dozvídá, že stavební firma musela nechat zhotovit paralelně s betonáží objektu takzvané zkušební betonové kostky. Každá taková kostka nesla číselné označení, jakousi svoji poznávací značku spolu s přesným datem vyhotovení. Prostřednictvím těchto betonových kostek pak vojenská správa jednoduše zkontrolovala kvalitu namíchané betonové směsi, tudíž i kvalitu a odolnost vystavěného objektu.³

3 Nestávalo se zcela ojediněle, že stavební firma nechávala namíchat nevyváženou betonovou směs, například s nižším obsahem cementu. Pokud ale od každé připravované betonové směsi musely vzniknout pro následnou kontrolu zkušební betonové kostky, pak vojenská správa dokázala velmi rychle zjistit kvalitu původní směsi a její přesné složení. Výslednou strukturu a podobu ztvrdlé betonové hmoty v praxi, případně cíleně špatně namíchané betonové směsi autor názorně dokládá mnoha dobovými a vlastními fotografiemi.

Aby mohla být nově vybudovaná železobetonová pevnůstka předána do užívání vojenské správě, musela stavební firma provést vnitřní a vnější omítky, upravit terén bezprostředně kolem a očistit všechny instalované kovové předměty. Po všech těchto závěrečných pracích a finálních úpravách mohl být stavebně dokončený úsek předán vojenské správě budov. Nakonec měla vojenská správa za úkol veškeré objekty dokončeného stavebního úseku opatřit vlastním vyzbrojením, kupříkladu osazením lafety pro lehký, těžký kulomet nebo dokompletováním prvků ventilační soupravy. Vedle vybavování interiéru byl každý objekt ještě omezníkován pro budoucí dořešení majetkoprávních vztahů a opatřen kamuflážními maskovacími nátěry pro dokonalé krytí a splynutí s okolním terénem i krajinou.

Dojdeme-li ke zhodnocení přínosu výše představené publikace, nalezneme hned několik kladů. V první řadě je nutné upozornit na celkovou koncepci a celkový obsah představované monografie. Autor zde postupoval zcela jedinečně, v praktické a názorné formě se snažil popsat obecný proces výstavby československého meziválečného objektu lehkého opevnění od výběru určité firmy, přes přípravné administrativní i stavební práce až k výslednému dokončenému a plně vybavenému „řopíku“. Zároveň autor informace vybíral a podával tak, aby si i méně zasvěcený čtenář dokázal představit, jak celkový proces opevňování ohrožených úseků Československa fungoval od začátku do konce. Upozorňujeme taktéž na výběr pramenů a materiálů pro uvedenou publikaci, základní kostrou se autorovi stala komplexní a velmi cenná výpověď jednoho zaměstnance stavební firmy, jenž ve sledovaném období vykonával funkci vedoucího výstavby opevňovacích prací. Výpověď daného odborníka pak mohl autor komparovat s vlastním dosavadním výzkumem a posléze ji použít jako základ vlastní publikace. V neposlední řadě bychom mezi klady zařadili i skutečnost, že autor podpořil své studium archivních materiálů i badatelskou prací přímo v terénu. Právě proto může publikace disponovat mnoha fotografiemi konkrétních běžných i atypických pevnůstek.

Na druhou stranu má předkládaná publikace několik slabších stránek. Kupříkladu nikde není vysvětlený rozdíl mezi starším vývojovým typem lehkého opevnění vz. 36 a právě tím hojně budovaným novým typem lehkého opevnění vz. 37.⁴ Uvedeme-li jeden z důvodů, československá vojenská správa upustila od používání staršího vzoru zejména kvůli celkové orientaci hlavních střílén přímo proti předpokládanému směru případného útoku. Střílny by pak byly lehce zlikvidovatelné cílenou dělostřeleckou palbou útočníka. U nového typu „řopíku“ byly střílny přesunuty z čelní stěny do boků kvůli pro posádku bezpečnější boční palbě. Díky tomuto přesunu mohla být čelní stěna bunkru v celé své délce opatřena kamennou rovnáninou a zemním záhozem s travními drny proti dělostřeleckému

4 O rozdílech, kterých není tolik a nejsou pro pochopení nikterak technicky a takticky náročné, viz V. KUPKA, *Pevnosti a opevnění*, s. 385–387.

ostřelování. Vedle absence rozdílů staršího a novějšího objektu autor zůstává tajemný i u základního představení typologie objektů lehkého opevnění vz. 37. Při velmi pozorném studiu si může čtenář povšimnout na některých fotografiích a použitých výkresových dokumentacích, že tvar, umístění a počet střílen, zalomení chodbičky u vstupu nebo vnitřní vybavení nejsou všude stejné, místy se liší dokonce velmi zásadně. Autor sice v publikaci použil tabulku pro spotřebu izolací a isolačních omítek dle typu objektů a ve sloupci nalevo vypsál seznam různých typů „řopíku“ (s. 119), ovšem rozdíly mezi těmito typy nejsou bohužel nikde dále k dohledání.⁵ V uvedené publikaci se ještě mohla objevit zmínka o německých přípravách na dobývání československého lehkého opevnění. Vždyť paralelně vedle výstavby objektů stálého opevnění v československém pohraničí probíhaly velmi intenzivně špionážní aktivity ze strany nacistické výzvědné služby. A popravdě leckde díky součinnosti s místním německy mluvícím obyvatelstvem velmi úspěšně.⁶ Na druhou stranu musíme uznat, že si autor v žádném případě nekladl za podmínku vyčerpávajícím způsobem obsáhnout veškeré, co s uvedeným tématem a jakkoli s tímto tématem spojenou problematikou souviselo.

V zásadě můžeme shrnout, že se Oldřichu Gregarovi povedlo napsat velmi zdařilou knihu pojednávající o „řopíku“, jakési legendě československého stálého opevnění. Originálním přístupem a jedinečným způsobem představil na stránkách téma výstavby lehkého opevnění, jemuž se celý život tak intenzivně věnoval.

Mgr. Leoš Kopka

Ústav historických věd, Fakulta filozofická,

Univerzita Pardubice

kopkaleos@seznam.cz

-
- 5 I v tomto případě by se nejednalo o nijak dlouhé a náročné popsání typologie objektů lehkého opevnění, čtenář by se dozvěděl o typech A–H, K, přičemž určující rozdíly byly právě tvar objektu, stupeň odolnosti celého objektu, umístění střílen a také osazení hlavní zbraně. Ředitelství opevňovacích prací tak vyprojektovalo počátkem roku 1937 k devadesáti různým variantám lehkého opevnění, které se stalo universální a v podstatě kdekoli efektivně použitelné. Blíže V. KUPKA, *Pevnosti a opevnění*, s. 395.
- 6 Získané podklady výzvědné služby byly následně využity k vytvoření služebního předpisu HDvg 124, tedy k vytvoření *Obrazového sešitu Stálého opevnění Československa*, jenž byl pro plánovanou invazi do sousední země vytištěn pro německé vojenské velení v červnu 1938. Disponoval veškerými vyzrazenými a zjištěnými informacemi o československém lehkém stálém opevnění. Dále Jan LAKOSIL – Tomáš SVOBODA – Ladislav ČERMÁK, *Souboj bez vítěze*, Praha 2011. s. 29.

